

Bilim, Teknoloji, Toplum ve Etik Eğitimi Üzerine Düşünceler

Prof. Dr. Haldun M. ÖZAKTAŞ

TÜBA Asli Üyesi

haldun@eee.bilkent.edu.tr

Toplumdaki diğer gruplar gibi bilimcilerin de sosyal değerleri vardır. Dışarıdan bakıldığında bunların mutlak veya gökten inme olmadıklarını görmek zor olmasa da, grupları oluşturan bireyler bunları içselleştirmişlerdir ve çoklukla sorgulayamazlar. Değerlerin, kalıcı olmaları ve işlevlerini yerine getirmeleri için belli bir miktar dirençli olmaları gerekir. Değişik ve birbiriyle uyumlu olmayan değerlerin bir arada var olması, bazen çatışmalara yol açar.

Değerler, bazen toplumsal değişimlere yol açabilir, bazen de toplumsal değişimlere koşturarak zaman içinde değişim gösterirler. Örneğin, bugün bilimsel araştırma ve yayın yapan kişilerin mutlak korunması gerektiği düşünülen değerlerin bir kısmı, birkaç yüzyıl önce yaşayan bilimcilere oldukça yabancı gelebilirdi. Değerler bir yerden diğerine de değişiklik gösterirler. Örneğin, Türkiye'de "çıkarcılık" konusu, Kuzey Amerika'da olduğu kadar büyük bir mesele olarak görülmemektedir.

Bu yazıda fen ve mühendislik bilimleri etiği eğitimi ele alınacaktır. Fen ve mühendislik akademisyenlerinin birçoğunun 'bilim etiği' veya 'mühendislik etiği' adı altında verilen derslerden beklentisi, halen kabul edilen değerlerin yeni bilimcilere ve meslek sahiplerine aktarılmasıdır. Didaktik veya dogmatik olarak nitelendirilebileceğimiz bu yaklaşım, esas itibarıyla dogmatik teoloji fakültelerinde verilen din eğitimine benzer. Bu tür bir eğitimde, bazı ayrıntıların sorgulanmasına ve bir miktar yoruma imkan tanınsa da, genellikle temel ilkelerin sorgulanması söz konusu değildir. Amaç, neyin kabul edilebilir ve neyin kabul edilemez olduğu bilgisini vermektir. Bu "yap" ve "yapma"ların, nasıl bir sosyal bağlamda ortaya çıktığı ve göreceliği, çoğunlukla konu edilmez. Bu tür bir eğitime, etik eğitimi değil, ahlak eğitimi demek daha doğrudur.

Diğer bir yaklaşım ise, etik eğitiminin amacını belli değerlerin ve doğruların aşılması olarak değil de, bilim ve mühendislik pratiğinde meydana gelebilecek etik sorunları analiz edebilme becerisini geliştirmek olarak görür. Felsefe kökenli öğretim üyeleri, ağırlıkla bu ikinci yaklaşımı tercih ederler. Kanımca da etik sorunlar üzerinde düşünme becerisini kazanabilmek, sabit doğruların benimsenmesinden daha değerli bir kazanımdır. Zaten, sabit doğruların sorgulanmadan verilmesi, bilimin temel ilkeleriyle de çelişir. Bilim kurumu ve üyeleri, evrendeki her şeyi sorguladıkları kadar, kendi değerlerini de sürekli sorgudan geçirebilmelidirler. Halen geçerli ilke ve kurallara belli bir hukuk gereği uymak başka bir şeydir, onlara körü körüne inanmak ve mutlak olarak görmek başka bir şey. Temel ilke ve değerlerden yola çıkmayı değil de, yalnızca kurallara uymayı öğrenenler, kuralların geçerli olmayabileceği kendine özgü durumları veya kuralların

zaman içinde işlevini yitirmiş olduğu durumları ayırt edemezler, kuralların kölesi olmaya devam ederler. Hemen hiçbir kural mutlak ve her zaman geçerli değildir. Kurallara uygun olan davranış ile doğru veya ahlaklı davranış aynı şey değildir. Elbette bu, herkesin her istediğinde kendi keyfine göre kuralları bozmasını meşru kılmaz. Sözünü ettiğimiz, kuralların taşıyıcıları olan grupların veya toplumların kolektif vicdanlarında yorumlanması ve bazen de meşruiyetini yitirmesidir.

İlk savımın altını çizmek gerekirse:

Bilim ve mühendislik etiği eğitimi "yap" ve "yapma"ların aktarılması ile sınırlı kalmayıp, bilim ve mühendislik kurumlarının değerlerinin tarihsel ve toplumsal bir bakış açısı içinde anlaşılmasını, sorgulanmasını da amaçlamalıdır. Öğrencilere doğru ve yanlışların listesi değil, etik sorunları ve değer çatışmalarını analiz edebilmek için gereken bilgi ve birikim verilmelidir.

Bu bilgi ve birikim, etik ilgili temel kuramsal bir çerçeveyi içerdiği kadar, etik ve siyaset felsefesi tarihinde önemli düşünürlerin görüşlerini ve asgari ölçüde de olsa toplum içinde çıkar ve değer çatışmalarının temelini ışık tutacak altyapıyı da içermelidir.

İkinci savıma altyapı oluşturmak üzere, öncelikle, geleneksel anlamda bir "Mühendislik Etiği" dersinin içeriğini ele almak istiyorum. Daha çok Anglosakson kökenli olan bu yaklaşımda, önce felsefenin bir dalı olarak etik konusu ve bu alandaki önemli düşünürlerin görüşleri incelenir. Sonra çoklukla vakalara veya hipotetik senaryolara dayalı olarak bunların uygulamaları tartışılır: Amerikan şirketlerinin üçüncü dünya ülkelerinde rüşvet vermesi uygun mudur? Bir mühendis, işinden kovulacağını ve maddi zorluklarla karşılaşacağını bile bile, çalıştığı şirketin halkın sağlığını tehdit eden bir açığı ihbar etmeli midir? Herkes falanca ilkelere uysaydı uzay mekiği faciası önlenebilir miydi? Bu şekliyle Mühendislik Etiği derslerinin içeriği, belli bir ölçüde İş Etiği dersleri ile örtüşür. Konu Fen Bilimleri Etiği olsaydı, biraz daha değişik sorularla karşılaşacaktık: Nükleer araştırmalarının sonuçları silah yapımında kullanılabilir bir fizikçi, bu silahların kullanımından doğan sonuçlardan ne ölçüde sorumludur ve nasıl davranması gerekir? Hayvanlara zarar veya acı veren ama insanlar için faydalı ürünler geliştirilmesine imkan tanıyan deneylerde sınır nerede olmalıdır? Klonlama ile ilgili araştırmalarda kabul edilemez deneyler var mıdır? Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği konusunda ise daha farklı sorular gündemdedir: Araştırmacılar özel firmalardan maddi destek alırken ne tür ilkelere uymalıdır? Bir kişinin adı, hangi koşullarda bir yayında yazar olarak gösterilebilir? Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Temelleri sağlam bir şekilde felsefenin bir dalı olarak etiğe dayanan ve bu temel üzerinden vaka analizi ile işlenen etik derslerini bütünüyle meşru görsem de, kişisel tecrübem, bu yaklaşımın sıklıkla yanlış uygulandığı ve özellikle de mühendislik öğrencilerinin, bu şekilde tasarlanmış dersleri oldukça kuru, soyut ve sıkıcı bulabildikleri ve dersin içeriği ile iyi bir ilişki kuramadıklarıdır. Bunun ötesinde, her zaman

Bilim Etiği

geçerli olmamakla birlikte, genelde bu tür ders kitaplarındaki çoğu vakanın, “işimi kaybetmek pahasına çalıştığım şirketi güvenlik açıklarından dolayı ihbar etmeli miyim?” gibi bireysel ikilemler etrafında döndüğünü, ama “bugünkü uluslararası ticaret ilişkileri adil midir?” gibi daha toplumsal sorunları es geçtiğini gözlemek mümkündür. Bireyin ahlaken en doğru davranışı bulmak uğraşını ön plana çıkartan bu yaklaşımın kökenlerini Anglosakson ülkelerinin bilincinde iz bırakmış olan Püriten Ahlakı ile ilişkilendirmenin mümkün olduğunu tahmin ediyorum. Doğru olanı yapmakla yükümlü olan birey, birden fazla değer çatıştığı bir ikilemle karşı karşıyadır. Bu çatışmalar, işverene sadakat, kamu sağlığını gözetmek gereği, ailesine bakma yükümlülüğü, işini iyi yapma isteği, ülkesine hizmet etmek, insanların ölümüne yol açmamak gibi değerler arasında olabilir. Fakat çoklukla birey bu çatışmanın ortasında, kendi kararını vermek durumuyla karşı karşıyadır. Sisteme içkin adaletsizliklerin ortaya çıkarılması veya toplumsal ve örgütlü sorun çözme kaygısı (hatta böyle bir olasılığın varlığı) daha arka plandadır. Oysa etik eğitiminin bu tür sorunları da ele alması gerekir ve vaka analizi yönteminin de bu tür sorunlara daha fazla yer vermesi mümkündür.

Şimdi bu düşünceleri bir yana bırakıp, fen ve mühendislik alanlarında üniversite eğitiminden ne beklediğimizi gözden geçirelim. Öğrencinin, okuduğu bölümün teknik müfredatı dışında ne tür dersler alması gerekir? Kuşkusuz öğrencinin kendisini eğilim duyduğu alanlarda geliştirmesine fırsat verecek, özgürce seçebileceği seçmeli derslere yer ayrılmalıdır. Bunun ötesinde, üniversite eğitiminin sadece meslek eğitimi ile sınırlı kalmaması için toplum ve insan bilimleri alanında, sanat, müzik ve benzeri alanlarda bazı dersler seçmesi zorunlu tutulmalıdır (Bazı ülkelerde öğrencilerin alması zorunlu olan doktrin derslerini burada konu etmiyorum). Ama bunların da dışında, öğrenim gördükleri bilim veya mühendislik alanını toplumsal bir faaliyet olarak idrak edebilmeleri, bilim ve teknolojinin toplumla kesiştiği kültür, siyaset, ekonomi, tarih, felsefe, değerler, hukuk, çevre, sağlık, eğitim gibi alanlarla ilişkilerini görebilmeleri ve bu konularda daha derin düşünabilmeleri de büyük önem taşıyor. Eğer bu amaç için sadece bir veya iki ders ayrılacaksa, bunun geleneksel bir bilim veya mühendislik etiği dersi olmasını dengesiz buluyorum çünkü bu, diğer konuların ve yaklaşımların ihmali anlamına gelecektir. Örneğin, felsefi anlamda etiğin yanı sıra, güncel sorunları da konu edinen siyasi, sosyolojik, ekonomik bakış açılarına yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Dahası, etik sorunlar ve değer çatışmaları, bu daha geniş çerçevede zaten sürekli gündeme geliyor ve yerini daha iyi buluyor.

Örneğin, öğrenciler, küresel ısınma konusuyla, nükleer santral yapalım mı konusuyla, depremde evlerin kolay yıkılması konusuyla çok kolay ilişki kurabiliyor ve ilgi duyuyorlar, söyleyecek sözleri ve fikirleri oluyor, bunları hararetle savunabiliyorlar. Somut bir örnek vermek gerekirse, “Olası riskleri, nanoteknolojinin gelişmesini yavaşlatmak için geçerli bir neden midir?” sorusunu ele

alalım. Bunun içinde etik sorunlar var: Teknolojiyi geliştiren kişiler, araştırma fonları alamayacaklarını veya ürünü piyasaya süremeyeceklerini bile bile, sadece kendi bildikleri bazı riskleri açıklamalı mı? Her ne kadar bilim insanları ve mühendislerin, toplum sağlığını ve güvenliğini öncelikle gözetmekle yükümlü oldukları iddia edilebilse de, içinde yaşadığımız rekabet ortamında kişi ve kurumların bu tür kaygılarla kendi bindikleri dalı kestiklerine pek fazla şahit olmuyoruz ve bunu beklemek saflık olur gibi görünüyor. Bu durumda, böylesine uzmanlık gerektiren ve ancak doğrudan işin içinde olan kişilerin hakim olabildikleri bir alanda, kontrol mekanizmalarının nasıl geliştirileceği sorusuyla karşı karşıya kalıyoruz.

Nanoteknolojinin gelişimi ile ilgili sorumuz bazı siyasi sorunları da gündeme getiriyor: Toplum bu tür şeylere nasıl karar veriyor, yeterince etkin demokratik süreçler var mı? Hangi alanlarda araştırma yapılacağı, eldeki kaynakların hangi alanlara ne kadar dağıtılacağına nasıl karar veriliyor? Mevcut düzende, halkın çok fazla doğrudan katılımı olduğunu söylemek zordur. Seçilmiş temsilciler aracılığıyla olsun, demokratik kitle örgütleri aracılığıyla olsun, halkın bu konuda fazla söz sahibi olduğu söylenemez. Öte yandan, bazı ülkelerde, doğrudan doğruya askeri amaçlı olmayan araştırmalar bile, ordu birimleri tarafından finanse edilmektedir. Araştırma ve yatırımlara yön veren diğer bir faktör ise özel firmaların kâr gözeterek verdikleri kararlardır. Ancak, bireylerin tüketici olarak verdikleri kararlarla sergilemiş oldukları tercihlerin, bütün seçenekler baştan önlerine konulduğunda yapacakları tercihlerle aynı olacağını düşünmek de doğru görünmemektedir.

Benzer şekilde, nanoteknoloji ile ilgili sorumuz bağlamında, sosyal, ekonomik, hukuki ve diğer sorunlar da gündeme gelmektedir: Teknoloji camiası sosyal bir kurum olarak nasıl çalışıyor, bilimciler nasıl değerlere sahiptir, fikri mülkiyet hakları ile ilgili bugün kabul edilen uygulamalar az gelişmiş ülkeler açısından nasıl sonuçlar doğurmaktadır ve benzeri. Örneğin, az gelişmiş bir ülke, salgın bir hastalıkla mücadele etmek için, pahalı bir ilacı lisans ücreti ödmeden “korsan” olarak üretirse, bunu nasıl değerlendirmeliyiz? Bir yanda büyük yatırımlar yapılarak geliştirilmiş bir ürünü “çalarak” hırsızlıkla eşdeğer bir fiilde bulunmak, diğer tarafta insanların ölümüne veya sakat kalmasına göz yummak söz konusu.

Bilim ve teknolojinin toplumla kesiştiği kültür, siyaset, ekonomi, tarih, felsefe, değerler, hukuk, çevre, sağlık, eğitim gibi alanlarla ilişkilerini disiplinlerarası bir yaklaşımla inceleyen dersler genelde “Bilim, Teknoloji ve Toplum” veya benzeri isimlerle anılıyor. Gerek konu seçimindeki çeşitlilik, gerekse toplum ve insan bilimlerinin değişik alanlarından faydalanmaları bakımından bu dersler oldukça eklettik bir yapı sergilerler. Üç ayrı ders kitabından seçilen örnekler bir fikir verecektir. Daha kuramsal olan ilk kitapta [1] yer alan bölümler şöyledir: Bilim ve teknolojinin doğaları ve ilişkileri; Çağdaş bilim ve teknolojinin nitelikleri, bağlamları ve işleyişlerine ilişkin kuramlar; Bilim ve teknolojinin toplumsal etkileri: Kurumlar, gruplar, dünya görüşleri, insani değerler, etik, günlük yaşam, güzel sanatlar,

uluslararası ilişkiler; Toplumun bilim ve teknoloji üzerindeki etkileri; Bilim ve teknolojinin toplumsal kontrolü. Daha aktüel bir yaklaşımı tercih eden ikinci kitabın [2] bölümleri ise şöyledir: Etik ve teknoloji, Teknoloji tarihi, Enerji, Ekoloji, Nüfus, Sağlık ve teknoloji, Teknoloji ve üçüncü dünya, Geleceğin teknolojileri. Üçüncü kitap [3] ise içeriğini fikir kutuplaşmalarının yaşandığı sorunlardan oluşturmuştur. Bunlardan birkaçı şöyledir: Küresel ısınmayı durdurmak için hemen harekete geçmek gerekli midir? Nükleer enerjiye dönmeli miyiz? Cep telefonlarının kansere yol açtığı sonucuna varacak kadar bilimsel veri var mı? DDT dünyanın her tarafında yasaklanmalı mıdır? İnternet toplumsal bağları güçlendirir mi? Kağıt kitaplar yerini tamamen elektronik kitaplara bırakacak mı? Hayvanların araştırma amacıyla kullanılması meşru mudur? Genetiği değiştirilmiş gıdalar yasaklanmalı mıdır? İnsanları klonlamak etik açıdan kabul edilebilir mi?

Bazı üniversitelerde ise “Bilim, Teknoloji ve Toplum” veya benzer adlar altında özel programlar vardır ve bu programların çatısı altında değişik bölümlerden öğretim üyeleri çok çeşitli dersler verirler: Sanat ve Teknoloji, Modern Tıp Teknolojisi ve Toplum, İnternet ve Toplum, Araba Kültürü, Teknoloji ve Toplumsal Cinsiyet, Teknoloji Tarihi, Bilgi Çağında Fikri Mülkiyet, Teknoloji ve Toplumsal Gelişme, Teknoloji Yönetimi, Gıda Teknolojisi ve Üçüncü Dünya Ülkeleri, Nükleer Enerji ve Silahlar ve benzeri.

İkinci savımı şöyle özetleyebilirim:

Bilim ve mühendislik eğitimi alanların, uğraşlarının toplumsal bağlamını ve kültürel, siyasi, ekonomik, etik, hukuki, çevresel, sağlık, vb. yönlerini anlayabilmeleri için, sadece bilim ve mühendislik etiği ile sınırlı olmayan, bilim, teknoloji ve toplum ilişkilerini çok yönlü ve disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alan bir eğitimden geçmeleri gerekir.

Dünyada birçok yerde örnekleri olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” adlı bir dersi, ben de 15 yıla yakın bir süredir mühendislik öğrencilerine veriyorum. Yukarıdaki savların doğrultusunda, bu derste amacım, öğrencilere herhangi bir doğrular dizisini aktarmaktan çok, kendi geçici doğrularını seçebilmeleri, ama bunları sorgulamaya devam edebilmeleri için gereken donanımı kazandırmak oldu. Bu nedenle özellikle, bilimi ve teknolojiyi, yöntemleriyle ve sonuçlarıyla yücelten kaynaklardan çok, bu tür kaynakları sorgulayan veya bilim ve teknolojinin getirilerini ve götürülerini tartan kaynakları kullanmaya çalıştım. Bilimin toplumu, toplumun bilimi nasıl etkilediğini, bilim ve teknolojiye ilişkin toplumsal karar verme süreçlerini, bilim ve teknolojideki gelişmelerin tarihsel bağlamını konu etmeye çalıştım. Bu ders çerçevesinde, belki de dünyada bir ilk sayılabilecek özgün proje girişimlerinde bulundum. Bunlar arasında İngilizce’de *Community Research* olarak geçen, Türkçe karşılığını bulmakta güçlük çektiğim ama belki Camia/Cemiyet/Cemaat Araştırması veya İmece Araştırma olarak kabaca tercüme edebileceğimiz türden

projeler de yer aldı. Bu tür araştırmalarda belli bir örgütlü grup, kendi günlük hayatlarında veya çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunları bilimsel yöntemlerle çözmeye, bu şekilde kendilerinin ve çevrelerindeki insanların hayat kalitesini geliştirmeye çalışırlar. Burada “community” başkaları tarafından araştırılan değil, kendisi için araştıranıdır. Öğrencilerin bu ders kapsamında önerip gerçekleştirdikleri projelerden birkaçı şöyledir: Öğrencilerin yurt odalarında uygun kişilerle eşleştirilmesi için yöntem ve bilgisayar programı geliştirilmesi, yurtda yaşayan öğrencilerin besin alımlarının değerlendirilmesi, ders saat programlarının daha verimli hale getirilmesi için bilgisayar programı geliştirilmesi, engelli öğrencilerin hayat kalitesini artırmak için kampüste yapılabilecekler, üniversiteye giriş sistemlerinin eleştirel bir biçimde karşılaştırılması, Türkiye’de ortalama yaşam süresini etkileyen faktörlerin incelenmesi. Bunlardan bir kısmı, öğrencilerin kendi sorunlarına sahip çıkma ve bunların çözümü için derslerde öğrendikleri becerileri uygulama çabasını sergilemesi bakımından dikkat çekicidir.

Son olarak belki şunu da eklemeliyim. Öğrencilere hazır doğrular aktarmaya çalışmadığımı söyledim. Ancak bunu yapmaya çalışırken, bütünüyle yansız, bütün görüşlere eşit uzaklıkta bir portre çizdiğimi iddia edemem. Bu mümkün de değildir. Kuşkusuz öğrenciler benim değerlerimi okumuş, bunlardan değişik şekillerde etkilenmiş veya tepki duymuşlardır.

Kaynaklar:

- [1] McGinn, R.E. (1991) *Science, Technology, and Society*. Prentice-Hall, Upper Saddle River, New Jersey.
- [2] Hjørth, L. S., Eichler, B. A., Khan, A. S. and Morello, J. A. (2003) *Technology and Society: A Bridge to the 21st Century*. Prentice-Hall, Upper Saddle River, New Jersey.
- [3] Easton, T. (2006) *Taking Sides: Clashing Views in Science, Technology, and Society*. McGraw-Hill, New York.

Nedir Biyoetik? Neden Biyoetik?

Prof. Dr. N. Yasemin OĞUZ

Ankara Üniversitesi
oguzx001@yahoo.com

Giriş

20. yüzyılın ikinci yarısı, insanlık tarihi açısından, yalnız insanlığın bilim ve teknoloji alanındaki olağanüstü hızlı gelişmesiyle değil, bu gelişme karşısındaki kırılma ve kaygısıyla da belirlenmiştir. Brecht’in *Galileo’nun Hayatı*’nda baş kişisine söylediği gibi, bilim insanıyla insanlık arasında zaman zaman açılan uçurumlar, onun yeni bir buluş karşısında duyduğu coşkuyu evrensel anlamda bir dehşet haykırışına dönüştürebilmiştir [1]. İkinci Dünya Savaşı ile ivme kazanan bu kaygı başlangıçta, bilim ve teknoloji alanlarında yapılan çalışmalar için bir dizi kural

"Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir."

günce

Sahibi

Türkiye Bilimler Akademisi
Adına : Başkan
Prof. Dr. Engin Bernek

38. Sayının Editörü
Prof. Dr. Ayşe Erzan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. M. Çetin Gülövalı

Yayın Editörü/Koordinatör
Filiz Çiçek Bil

TÜBA Başkanlık ve Sekreteryası
Piyade Sokak No: 27, 06550
Çankaya- ANKARA
Tel: 0.312.442 29 03 (pbx)
Fax: 0.312.442 23 58
http://www.tuba.gov.tr

Günce

Piyade Sokak No: 27, 06550
Çankaya- ANKARA
Tel: 312.442 29 03 (pbx)
Fax: 312.442 64 91
e-mail: tubagun@tuba.gov.tr
ISSN: 1302-9541

Baskı

Yeni Reform Matbaacılık Ltd.Şti.
K.Karabekir Cad. No:91/2 İskitler/ Ankara
Tel:0.312.341 20 92
Fax:0.312.341 20 93
Günce 11.500 adet basılmıştır.

Sorumluluk

Günce'de yayımlanan yazıların
hukuksal sorumluluğu yazarlara aittir.

Günce'nin Bilim Etiği Özel Sayısı

Türkiye Bilimler Akademisi bilim etiği eğitiminin yaygınlaştırılmasına ve bilim ahlakının yaşama geçirilmesini gözetecek kurumsal yapıların oluşturulmasına katkıda bulunmakla kimliği gereği kendini görevli addetmektedir. Altı yıl önce (2002 yılında), "bilim etiği normlarının bilim yaşamımızda ve toplumumuzda yaygınlaşarak yerleşmesine katkı sağlamak amacıyla" yayınladığı *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları* başlıklı kitapçık [1], yirmi bin adet basılarak dağıtılmış ve o zamandan beri bir başvuru eseri haline gelmiştir.

Giderek artan ilgi ve yeni gereksinimleri karşılamak amacı ile 2006 yılında bilim etiği konusunda daha kapsamlı bir çalışmanın yapılması kararlaştırılmış ve bu doğrultuda bir dizi etkinlik düzenlenmiştir. Bunlardan biri, bu ay yayına sunulan *Bilim Etiği Elkitabı*, bir diğeri TÜBA Bilim Etiği Komisyonu tarafından 14-15 Aralık 2007'de İstanbul'da gerçekleştirilen Bilim Etiği Sempozyumu, üçüncüsü ise, *Günce* dergisinin elinizdeki Bilim Etiği özel sayısıdır. Bilim Etiği Sempozyumu'nun tebliğleri ayrıca kitap olarak yayıma hazırlanmaktadır.

Günce dergisinin bu özel sayısında, *Bilim Etiği Elkitabı*'nı tanıtmak, sempozyum özetlerinden de yararlanarak Bilim Etiği Sempozyumu'ndan bazı çarpıcı mesajları aktarmak ve bilim eğitimi, biyoetik ve uluslararası genetik araştırmaları konularında, yukarıda değinilen çalışmaları zenginleştiren, farklı açılımlar getiren üç makaleyi okurlarımıza sunmak istiyoruz. Bunlardan birincisinde, TÜBA Asli Üyesi **Prof. Dr. Haldun Özaktay** bilim etiği eğitiminde yaygın uygulamaların, ağırlıklı "yap-yapma" cetvellerinden oluştuğunu, kuralları bellemenin, öğrencilerin etik sorunları derinden kavramaları için yeterli olmadığını vurguluyor. "Bilim, Teknik ve Toplum" başlığı altında verilen derslerin bilim ve toplum ilişkisini irdeleyen, ortaya çıkabilecek etik sorunların da öğrenciler tarafından daha iyi kavranmasına zemin hazırladıklarını ve bu yanları ile etik eğitiminde değerlendirilmeleri gerektiğini deneyimlerine dayanarak anlatıyor. İkinci yazıda, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Yasemin Oğuz, paralel bir yaklaşımla, *biyoetiği*, "kural dizgeleri oluşturmaktan çok, değer sorunlarını daha iyi anlamakla ilgili" bir alan olarak bize tanıtıyor ve yaşam veya sağlık bilimlerinde karşılaşılan bir dizi etik ikilemin felsefi bağlamlarını kavramamıza yardımcı oluyor. Üçüncüsünde ise, TÜBA Şeref Üyesi **Prof. Dr. Üner Tan** ile birlikte "el-ayak üzerinde yürüme hastalığının" genini tanımlayan (Bkz. Üyelerden Haberler) Bilkent Üniversitesi'nden Prof. Dr. Tayfun Özçelik, özellikle uluslararası işbirlikleri içinde gerçekleşen genetik çalışmalarda ortaya çıkan etik sorunları ve DNA malzemesinin korunmasını konu ederken, Türkiye'de hâlâ kurulmamış olan Ulusal Etik Kurulu ya da Etik Üst Kurullarının önemine dikkat çekiyor.

Bu sayıda aynı zamanda son dönemde yitirmiş olduğumuz çok değerli dört şeref üyemizi, **Prof. Dr. İzzet Berkel** (1932-9 Eylül 2007), **Prof. Dr. Erdal İnönü** (1926-31 Ekim 2007), **Prof. Dr. Mübeccel Kıray** (1923-7 Kasım 2007) ve **Prof. Dr. Ufuk Esin**'i (1933-19 Ocak 2008) anıyoruz. "Erdal Bey" in grup teorisine ve Türkiye'de bilimsel kurumlaşmaya yapmış olduğu katkıları, **Prof. Dr. Tekin Dereli** özetliyor. TÜBA eski başkanı ve Şeref Üyemiz **Prof. Dr. Ayhan Çavdar**, Türkiye'de pediatrik immünolojinin kurucusu olduğunu belirttiği **Prof. Dr. İzzet Berkel**'in bu alana yaptığı katkıları anlatıyor. Yine Şeref Üyemiz **Prof. Dr. İlhan Tekeli**, "bir sosyologlar kuşağı" yetiştirmiş olan **Prof. Dr. Mübeccel Kıray**'ı anarken, Türkiye'de sosyolojinin tarihçesine göz atıyor. **Prof. Dr. Ufuk Esin**'in diğer katkıları yanında, Anadolu ve Yakın Doğu arkeolojisindeki ve arkeometrinin bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasındaki çok önemli rolünü **Prof. Dr. Mehmet Özdoğan** bizlerle paylaşıyor. Yerleri doldurulamayacak bu bilim insanlarının mirasını sürdürme ve geliştirme sorumluluğu genç kuşaklara düşüyor.

1. TÜBA (2002) *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*, Ankara.

Bu Sayıda

1	Günce'nin Bilim Etiği Özel Sayısı	19	TÜBA Şeref Üyesi Prof. Dr. İzzet Berkel'in Anısına
2	TÜBA Bilim Etiği Çalışmaları	20-21	Erdal İnönü (1926-2007)
3-5	Bilim, Teknoloji, Toplum ve Etik Eğitimi Üzerine Düşünceler	21-22	Türkiye'de Sosyoloji Bir Efsanesini Kaybettii
5-9	Nedir Biyoetik? Neden Biyoetik?	22	Ufuk Esin Hocamızı Anarken
9-14	Genetik Araştırmalarla İlişkili Ulusal ve Uluslararası Kurallar	23	TÜBA'dan Haberler
14-18	Bilim Etiği Sempozyumu'nun Getirdikleri	24	TÜBA Üyelerinden Haberler